

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXXIV

Novembre del 2009

Nº 131

Senyes de mariners sitgetans*

David Jou i Andreu

Pel que fa al Grup d'Estudis Sitgetans, l'acte de presentació d'un llibre o d'una nova publicació, sempre s'ha considerat un dia de festa que cal subratllar com a fet extraordinari. I és que realment ho és. Per a la junta, perquè veu com l'entitat segueix complint amb el seu compromís de promoure i divulgar la cultura i la història local. Per als socis del GES i sitgetans en general perquè en cada nova publicació que surt al carrer poden trobar nous elements que els ajudin a descobrir i conèixer millor Sitges. I finalment també per a l'autor del treball que es publica, perquè és la culminació d'anys d'esforç i d'afany, d'investigació i de redacció. De fet, acabada d'imprimir l'obra que veu la llum, sent com una mena d'alliberament i emancipació. Però en el cas d'avui, per a Ventura Sella, autor de les *Senyes de mar* que presentem, la satisfacció hauria de ser doble, perquè, si amb la primera edició d'aquest llibre es produïa la culminació de la feina i recerca, amb aquesta nova edició es posa ben bé de manifest l'èxit i l'acceptació de la seva obra.

Per la meua part, aquest acte també és una satisfacció per a mi, i vull agrair la confiança i l'atenció que ha tingut l'amic Ventura Sella encarregant-me la presentació d'aquest llibre. I si bé la presidenta del Grup d'Estudis, potser per donar més autoritat o fiabilitat a les meves afirmacions, ha anotat en la invitació la meua condició de capità de la marina mercant, voldria aprofitar aquesta avinentesa per a deixar constància que les meves nocions sobre aquest tema no les vaig aconseguir en la meua formació acadèmica, sinó com a tripulant de la barca que fa més de 65 anys patronejava el meu admirat amic Joan Rovira, àlies *l'Avorrit*.

VENTURA SELLA I BARRACHINA



SENYES DE MAR
DE MARINERS SITGETANS

PRÒLEG DE FREDERIC MALAGELADA I BENAPRÈS

GRUP D'ESTUDIS SITGETANS
SITGES 2009

La 1ª edició del número 26 de la Col·lecció Estudis Sitgetans, és a dir les *Senyes de mar de mariners sitgetans*, a càrrec de Ventura Sella i amb pròleg de

* Aquest article és el parlament dit a la seu del GES, Espai Cultural Pere Stämpfli, el 30 de maig 2009, per presentar la segona edició del llibre de Ventura Sella, *Senyes de mar de mariners sitgetans*.

Frederic Malagelada, va veure la llum el 1998. Avui, onze anys després, aquesta 2^a edició no tan sols mereix una nova felicitació a Ventura Sella per l'encert del seu treball, sinó que justifica i acredita també la feina del Grup d'Estudis, que ha publicat una ja considerable llista de títols, que són font gairebé imprescindible per a qualsevol estudi sobre el passat local.

Les *senyes* del títol d'aquest llibre eren els principals instruments utilitzats pels pescadors per a situar, des de la seva barca, les roques, els clots i els altres accidents geogràfics del fons marí que consideraven més adients per a pescar amb resultats profitosos. Podríem dir que són la llibreta d'adreces d'uns accidents invisibles des de la superfície del mar i des de la coberta de les barques. Són llocs descoberts a poc a poc a través dels anys i de les experiències viscudes pels nostres mariners. En altres temps, l'exercici de la pesca de palangre, que és un ormeig de cordill d'uns quants quilòmetres de longitud, calat fent voltes i bagues i que, per tant, abasta una gran superfície, va ser com una lliçó constant de la configuració del fons marí.

Segons les diferents espècies de peix que s'agafen, es pot tenir una idea de quina és la qualitat del fons, de si es tracta de sorra, fang, algues, roques o pedruscalls, perquè cada espècie té les seves preferències dins de l'hàbitat submarí. Enrocar o perdre ormeigs o xarxes, en enganxar-se en algun paratge del fons, indica l'existència de roques o naufragis. Així, d'aquesta manera, els pescadors arribaren a conèixer pam a pam el fons del mar de la seva costa, a situar els seus accidents o irregularitats i, sobretot, saber on habitaven els peixos que buscaven.

Tots aquests descobriments no haurien servit de res si no haguessin pogut situar aquests llocs des de la superfície del mar i poder-hi tornar sempre que fos necessari. D'aquí la gran utilitat de les anomenades *senyes*, *senyes* que són imprescindibles per als pescadors. Les *senyes* no tan sols faciliten retrobar aquells caladors on hi ha el peix més buscat, llagosta, mòllera, lluç, sinó també esquivar les roques que poden representar el perill de perdre un ormeig. Cada calador, roca o paratge del fons es situa a la intersecció de l'enfilació de quatre punts concrets de la costa, dos de terra i dos de fora. Per això, aquestes *senyes*, que són punts de referència exactes en mig del mar, exigeixen tenir identificats tots els detalls de la costa i conèixer molt bé la geografia local.

Arribar als caladors amb noms com *la Babaia*, *les Barres*, *el Reducto*, *el Brut* o *el parrussar del Vinyet*, depenia de l'agudesia i experiència de cada pescador, que procurava amb tot l'interès mantenir els seus coneixements en secret. Perquè eren caladors on tan

sols s'anava a pescar en determinades èpoques de l'any a fi de no esgotar-los, i d'aquí l'interès a donar la mínima publicitat a les *senyes* d'aquell lloc, especialment les d'aquelles roques o punts on habiten les llagostes o els peixos més ben valorats.

Inicialment, aquestes *senyes* o referències eren guardades només en la memòria dels pescadors més experts, atès que, fins fa poques generacions, la majoria de patrons no sabia ni llegir ni escriure i que, per tant, eren dades que podien arribar a desaparèixer amb la mateixa persona. D'uns anys ençà, gràcies a l'extensió de l'alfabetització a últims del segle XIX, algunes d'aquestes informacions, que sempre havien passat de pares a fills per tradició oral, començà a recollir-se en les *llibretes de senyes*, que fins fa poc temps, eren escrits reservats i gairebé secrets.

En aquest sentit, podrien servir d'exemple les *senyes* que havia recollit l'experiència i havia guardat la memòria prodigiosa de Joaquim Rosés i Vila (Sitges 1837-1908), àlies Quimet, un dels pescadors més experimentats i significatius d'aquesta vila en el segle XIX, citat moltes vegades per Roig i Raventós, patró de parelles del bou i mestre de pescadors sitgetans. Les *senyes* que Joaquim Rosés no va escriure mai foren heretades pel seu fill i pel seu nét, que les van passar a una llibreta, les utilitzaren en la seva vida de pescadors i que, finalment, anys després, junt amb les d'altres pescadors, han passat a formar part del present llibre de Ventura Sella.

Actualment, amb l'aparició dels moderns aparells electrònics, assequibles gairebé a tothom, com el radar que proporciona la distància a la costa, les sondes que detecten la profunditat del mar, el GPS que facilita la situació geogràfica i el sonar amb el qual es poden detectar fins i tot les moles de peix, les *senyes* ja no són l'única manera de situar els accidents del fons del mar. Tot i això la seva utilitat i eficàcia són incontestables.

Una anècdota llunyana en el temps i en la distància, però que és en la memòria de molts dels que són aquí, ens ho pot il·lustrar. És el cas de *la bomba de Palomares*. En el mes de gener de 1966, un avió nordamericà que feia maniobres deixà caure de manera accidental una bomba nuclear al mig de mar, a les costes d'Almeria, prop de la població de Palomares. Davant de la necessitat de recuperar la bomba, tant pel perill que representava com per evitar un possible espionatge, els americans desplegaren tota mena de mitjans tècnics navals i aeris per a localitzar-la. Però, després de dies de buscar-la amb els procediments més moderns, no van tenir cap èxit.

De manera que els ianquis van haver de recórrer a un pescador de la localitat que en el moment de pro-



**El pescador Joan Cañameras i Ferrer
pare de Joan Cañameras i Pagès**

duir-se l'incident trastejava per aquells contorns. I el pescador els va portar immediatament al lloc que buscaven gràcies a haver pres nota, de manera instintiva i rutinària, de les senyes del lloc en el moment que queia l'artefacte. Els americans el van distingir i gratificar públicament. El fet va ocupar les pàgines de tots els diaris de l'època. Fa poc temps, la mort d'aquell pescador de Palomares, que des d'aquell fet fou conegut amb el nom de *Paco el de la Bomba*, tornà a ser notícia. Tot, gràcies a unes senyes.

Però amb la desaparició de part dels punts de referència utilitzats en les senyes, degut al gran creixement urbanístic del litoral, amb la pesca abusiva de les potents barques d'arrossegament, que amb la destrucció i deteriorament dels caladors són les principals enemigues dels peixos i del fons marí, sense oblidar els anomenats processos de regeneració de les platges, les senyes i les llibretes tan curosament guardades han caigut en desús i, per tant, es troba en greu perill la conservació i transmissió dels tresor toponímic, del vocabulari i de la llengua pròpia dels vells pescadors.

En Ramon Planes, en el seu *Libre de Sitges* publicat l'any 1952 i citat per Ventura Sella en el seu treball, feia una referència, llunyana i superficial, a unes

senyes de mar "que havien arribat miraculosament a les meves mans" però la seva referència no passa d'uns breus comentaris sobre l'estil literari, i al fet sorprenent que un pescador hagués agafat la ploma. En Ramon hi veia "l'empremta deixada per Rusinyol", un Rusinyol omnipresent.

En Ventura Sella ha tingut una altra visió de les llibretes de senyes. Ha vist l'interès de les seves descripcions i el valor de la toponímia marinera que contenen i el perill de desaparèixer que les amenaça. Així, gràcies al seu interès i perseverança, la seva erudició en el camp de la filologia i els seus dots d'investigador i escriptor, ha recollit en aquest llibre les dades que proporcionen set llibretes de senyes de set pescadors sitgetans, tots ells ja traspassats. Les transcriu, les compara, les ordena i les analitza, al mateix temps que situa els diferents topònims i ho complementa amb la inclusió de fotografies i gravats que il·lustren aquell món dels pescadors.

Dels autors, redactors o propietaris de les llibretes de senyes als quals fa referència Ventura Sella en el seu llibre, voldria dir que Joan Cañameras i Pagès (1917-1998) no fou pescador tota la seva vida. L'any 1936 era sabater i, per tant, podria dir-se que s'inicià en l'art de la pesca cap als anys quaranta, en finalitzar la guerra, quan començà a sortir a mar amb el seu pare, Joan Cañameras i Ferrer (1882-1943), que havia rebut l'encàrrec de comandar una nova barca de llum. Al morir el seu pare deixà l'ofici de pescador i va dedicar-se a feines diverses, però sempre mantingué una certa relació amb el mar.

Vicenç Ibàñez i Olivella (1928-1996), fou un gran afeccionat a la pesca. Durant uns anys anà de remitger amb Josep Aixa i Roca, pescador nascut a Benicarló propietari de la barca *Irene*, que fou qui el va ensenyar. Més tard es dedicà a diferents activitats a Barcelona, fou alcalde de Sitges entre 1975 i 1977 i sempre conservà una gran afició al mar i la pesca.

Jordi Jou i Andreu (Sitges 1928 - Barranquilla 1973) es dedicà a la pesca amb gran entusiasme entre els anys 1945 i 1957. Patronejà amb aptitud la *Loba*, i tenia una gran habilitat per a fer nanses. La seva llibreta és en gran part un recull de les senyes de Joan i Josep Rovira. Cap a l'any 1957 va marxar a Colòmbia on el 1973 va morir a Barranquilla d'accident.

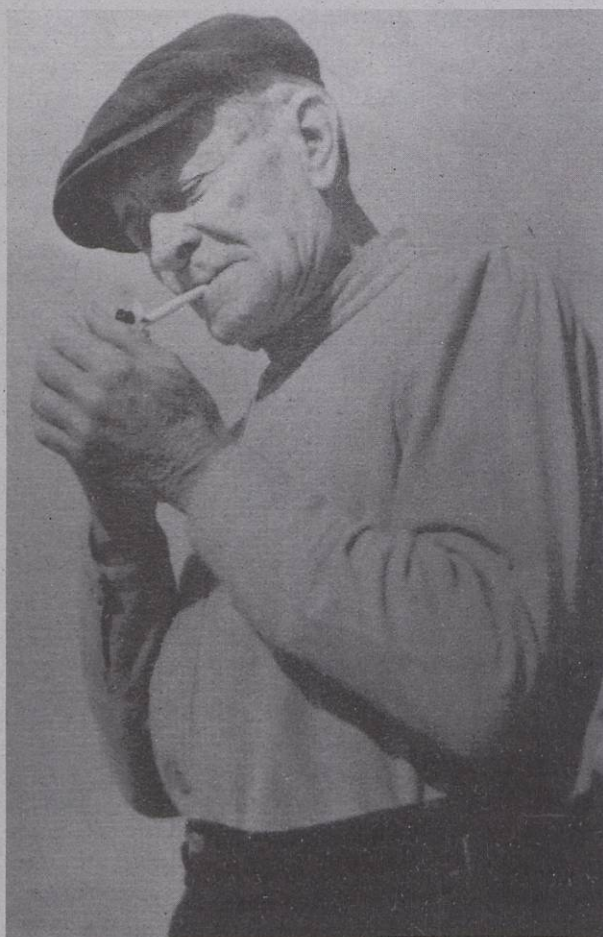
Salvador Rosés i Capdet (Sitges 1927 - 2003) s'embarcà des de molt jove amb el seu pare, que també era fill de pescador i que entre els anys 1941 i 1944 va ser patró de la *Montserrat*, una barca de llum propietat del fabricant de sabates Rafael Termes. També fou president de la Confraria de Pescadors. Salvador Rosés fou pescador tota la seva vida i havia patronejat diverses embarcacions entrè d'elles el *Dos Amigos* i el *Ruixim*. La seva llibreta de senyes reflecteix principalment el

mestratge del seu pare.

Josep Rosés i Llopart (Sitges 1880 - 1955), que, com tants altres sitgetans, havia anat en la seva joventut a Amèrica, només va ser una temporada curta a Guantánamo i tornà a Sitges per a seguir la tradició i el mestratge del seu pare. Va dedicar tota la seva vida a la pesca. El seu fill Joaquim Rosés i Rovira, si bé va dedicar-se a la indústria del calçat, en algunes ocasions havia fet de pescador.

Josep Rovira i Aixa (Sitges 1913 - 1995) fou pescador des dels seus primers anys de joventut. Tenia una gran habilitat per a construir nanses i sabia molt bé on pescar les llagostes. Sempre va tripulat la barca *José*, junt amb el seu pare Joan Rovira i Valls (Creixell 1877 - Sitges 1965), àlies l'Avorrit, que era un pescador i mariner expertíssim amb una memòria prodigiosa per a retenir les senyes dels llocs més desconeguts. En morir el seu pare, deixà l'exercici habitual de la pesca i passà a treballar al taller d'Isidre Llorens i Segarra, pescador de canya i gran afeccionat a la pesca, al qual traspassà la barca i la llibreta.

Així doncs, aquest llibre que acaba de reeditar el Grup d'Estudis deté el perill de desaparició d'aquesta saviesa i erudició popular que són les dades relacionades amb les senyes de mar de les nostres costes. Ho hem d'agrair a la bona feina de Ventura Sella, que ens descriu el terreny que conformen les senyes i ens les exposa de manera clara i entenedora, fins i tot per als més profans en la matèria. *Les senyes de mar* és un excel·lent treball de recerca.



El pescador Josep Rosés i Llopart

Tres moments decisius en la vida de l'Escola de Sitges (i II)

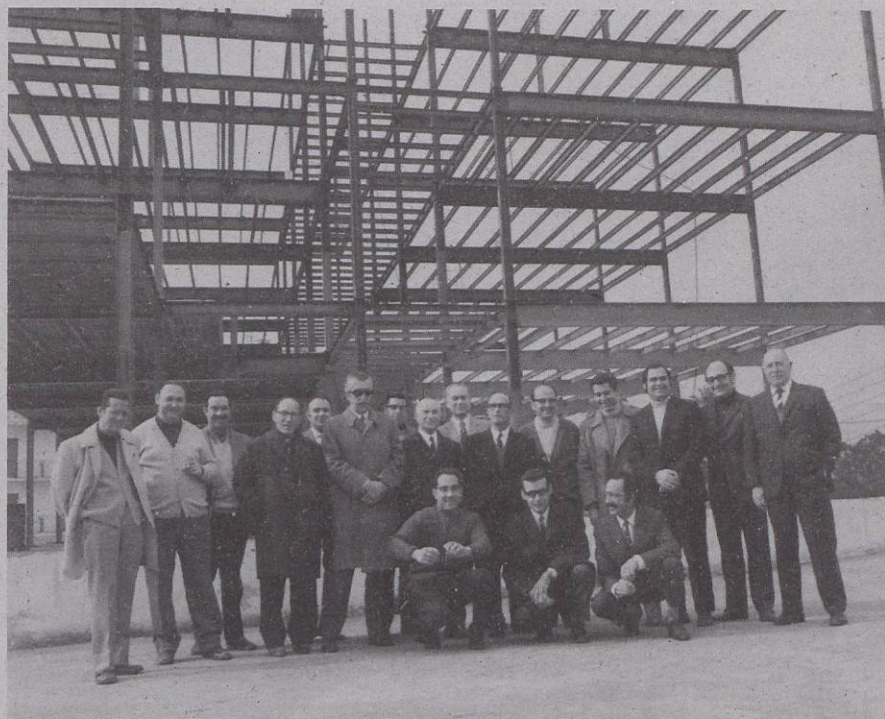
Joan Florensa

El curs 1963-1964 s'intentà donar un pas més per a millorar aquestes classes i els alumnes de batxillerat anaven cada matí als escolapis de Vilanova, tornaven al migdia i a la tarda feien a Sitges més classes i repassos de les diferents matèries. S'havia convingut prèviament entre els dos centres que les assignatures del matí fossin les bàsiques i fonamentals. Però tantes anades i tornades en autobús i tren resultaven incòmodes per a nois de deu a catorze anys i per als escolapis que els

acompanyaven i feien algunes classes a Vilanova. A Sitges, alguns mestres buscaren una alternativa i crearen una acadèmia particular amb un nombre d'alumnes que anà augmentant.

Els professors de l'acadèmia i els escolapis entraren en converses i a finals del curs 1963-1964 arribaren a un acord perquè els professors s'integressin en el quadre de mestres dels escolapis amb certes condicions. Fets els passos pertinents, una entrevista amb el pro-

vincial i l'aprovació de la comunitat de Sitges, el 22 de setembre de 1964 se signaren les clàusules d'acord. Els professors signants foren Carme Ballester i Hostench, Pau Servat i Fontanillas i Antoni Vigó i Marcè. Per part dels escolapis, en nom de la comunitat i amb autorització del provincial Francesc Llenas, el rector Laureà Peracaula. En el curs 1964-1965 es deixaren les anades als escolapis de Vilanova, i els alumnes es matricularen, com a lliures, a l'institut de Tarragona. A finals del curs 1966-1967 es rescindí aquest contracte i els professors quedaren incorporats a la plantilla del col·legi.



La creació del Col·legi Lliure Adoptat

El següent pas era legalitzar el col·legi, és a dir, que els alumnes no s'haguessin de desplaçar a Tarragona per examinar-se davant d'un tribunal que no els coneixia. El setembre de 1964 el rector Laureà Peracaula, olotí i que havia estat rector del col·legi d'Olot una pila d'anys, anà a visitar l'inspector en cap de segon ensenyament, Josep Gassiot i Llorens, també olotí, antic alumne dels escolapis i bon conegut del pare Peracaula. Feia poc que el Ministerio de Educación havia publicat un decret pel qual es creava la figura del Col·legi Lliure Adoptat o CLA. Havien de ser en poblacions de menys de 10.000 habitants, l'ajuntament el podia gestionar directament o subcontractar-lo a una entitat, només s'hi impartiria batxillerat elemental, el ministeri pagaria dues càtedres, una de ciències i una de lletres que dependrien d'un institut, per els exàmens es formaria un tribunal amb els professor del CLA i professors de l'institut a que estava adscrit i l'alumne s'examinaria en el propi centre. Era una fórmula avantatjosa i es veié que era la solució més adient per a poder tenir un col·legi reconegut.

Calia un acord entre l'ajuntament, la Cultural i l'Escola Pia. L'alcalde Josep Ferret delegà en el conseller de cultura Joan Vives i junt amb el rector Laureà Peracaula visitaren l'inspector Gassiot de segon ensenyament. Aquest insistí que era l'ajuntament qui havia de donar els passos i responsabilitzar-se davant del Ministerio. L'ajuntament ho acceptà i s'iniciaren els tràmits. El primer tràmit era aconseguir que l'Associació Cultural cedís el col·legi per a poder-hi ubicar el CLA.

El nou col·legi en construcció en la tardor de l'any 1969

El 19 de desembre de 1964 l'alcalde Josep Ferret i el president de l'Associació Cultural signaren, l'acta de cessió de l'edifici a l'ajuntament a fi de impartir-hi les classes. El mateix dia se signà un segon document al qual s'afegiren els escolapis, que determinava l'ús dels espais, que l'Escola Pia assumiria les obligacions de caràcter econòmic, jurídic i cultural, complint, però, els acords amb l'Associació sobre els altres ensenyaments, l'habitatge dels religiosos i la aportació de l'ajuntament al CLA. El 27 de desembre de 1964 el provincial Francesc Llenas autoritzà els compromisos.

Amb aquests acords l'ajuntament va poder enviar al ministeri dossier necessari per a sol·licitar el CLA. La resposta del ministeri fou el decret publicat en el *Boletín Oficial del Estado* de 14 de setembre de 1965, número 220: "*Decreto 2649/1965, de 14 de Agosto, de adopción del Colegio de Enseñanza Media de Grado Elemental, masculino del Ayuntamiento de Sitges (Barcelona). De conformidad con lo dispuesto por la Ley 11.962, de 14 de abril, decreto 88.963, 17 de enero, para la adopción de Colegios Libres de Enseñanza Media de Grado Elemental, previos informes favorables de la Sección e Inspección de Enseñanza Media y dictamen favorable del Consejo Nacional y previa deliberación del Consejo de Ministros en su reunión del día 13 de agosto de 1965, dispongo:*

Artículo primero. Queda adoptado el Colegio Libre de Enseñanza Media de Grado Elemental, masculino, del Ayuntamiento de Sitges (Barcelona), bajo la

dependencia académica del Instituto Nacional de Enseñanza Media de Tarragona.

Artículo segundo. Se crean en dicho Centro dos cátedras del plantilla del escalafón oficial, una de la Sección de Ciencias y otra de la de Letras, de las asignaturas que determine la Dirección General de Enseñanza Media, habilitando los créditos necesarios del presupuesto de gastos del Ministerio.

Así lo dispongo por el presente Decreto, dado en la Coruña, a 14 de agosto de 1965.

Firmado Francisco Franco. El Ministro de Educación Nacional Manuel Lora Tamayo”

Per a l'elecció dels professors que havien d'ocupar les dues càtedres creades pel decret de constitució es presentà algun candidat i l'inspector Gassiot n'envià algun altre, advertint-li que era el col·legi qui escollia. I el centre designà com a titulars el pare Ramon Tarròs i Esplugas, llicenciat en filosofia i lletres, i la religiosa mercedària Maria Rojas Gómez, llicenciada en ciències. El primer seria el director i la segona la subdirectora. En nom del ministre, el rector de la universitat de Barcelona signà el 25 de novembre de 1965 el seu nomenament com a professors adjunts de l'institut de Tarragona per un any. El 30 de novembre de 1965 van prendre possessió dels seus càrrecs a la seu de l'institut tarragoní. El CLA començà a funcionar des del curs 1965-1966.

Reflexions finals

He fet un recorregut per aquests tres moments que crec vitals per a l'Escola Pia de Sitges: el 1933 es fundà el col·legi que va renéixer el 1947 després del tancament durant sis anys, en segon lloc la crisi de 1955 amb l'intent per part de l'Escola d'abandonar la direcció del col·legi Pia i en tercer lloc la implantació el batxillerat

de manera oficial el 1965. L'anàlisi d'aquests fets ens permet alguna reflexió que ens ajuda per al futur.

La primera, evident en tots ells, és que hi ha va haver un procés de converses que acabaren amb un acord entre les parts implicades. El rector de la parròquia que demana a uns pares de família que constitueixin una associació per dotar Sitges d'una escola, l'ajuntament, l'Associació Cultural, l'Escola Pia i una acadèmia de professors. Tots, en cada moment, intenten concordar les voluntats i les intencions. Per això el col·legi és obra de molts. La paraula *acord* deriva del llatí i significa unir els cors. Els grecs i romans creien que la intel·ligència residia en el cor que tenim al pit, com diem nosaltres en el cervell. L'acord era, doncs, un acte d'intel·ligència, plenament humà.

L'esperit de pacte és tradicional en el poble català que ja en la llunyana edat mitjana proclamà la Pau i Treva o que en les nostres corts buscava sempre l'acord entre els tres braços i el monarca que els presidia. Per arribar a un acord fa falta que hi hagi coincidència en l'objectiu: si cadascú mira cap a un cantó diferent, no serà possible posar-se d'acord.

Aquí a Sitges en els tres moments analitzats veiem un interès comú en totes les parts implicades. Tots desitjaven i treballaven perquè la població tingués un col·legi de qualitat, acomodada a la vila, que no fos un centre elitista, que formés i orientés els nois per a la vida real. Aquesta coincidència d'objectius és el que en tot moment ha permès l'entesa entre tots els que hi ha intervingut. L'escola ha evolucionat des d'aquell 1933. Avui, 75 anys després, la societat de Sitges no demana el que demanava en aquell moment. Demana altres coses i l'Escola Pia treballa per atendre aquestes necessitats culturals. No s'ha de viure per repetir i mantenir el passat, sinó de cara al futur.

Articles...

Francesc Parra i Mestres

En el setmanari La Punta (nº 76, 6.IX.1925 p 1) hem trobat un article de G. B. A. sobre una Exposició històrica de l'art sitgetà, exposició que tingué lloc al Prado. Assessorada per Miquel Utrillo, reuní bona part dels artistes locals, joves promeses del moment com Pere Jou, Artur Carbonell, Joaquim Sunyer i artistes ja consolidats com Arcadi Mas i Fondevila, Ramon Casas o Santiago Rusinyol, per citar alguns exemples.

EXPOSICIÓ HISTÒRICA DE L'ART SITGETÀ

La *Exposició històrica d'Art Sitgetà* que por iniciativa de la Associació d'Amics de les Arts y bajo la dirección de la Comisión, organizadora que componían los sres. A. Mas y Fondevila, M. Utrillo, J. Dalmau, M. A. Cassanyes y R. Planas, ha sido acertadamente instalada en uno de los salones del Prado Suburens, galante-

mente cedido por acuerdo de la Junta Directiva del mismo. Ha resultado un pleno éxito y ha constituido sin duda una de las notas más simpáticas de la pasada Fiesta Mayor. Estaban las obras que componían dicha exposición indiscutiblemente colocadas y dispuestas con acierto inmejorable, como ha sido reconocido por todo espíritu imparcial, y así se realzaban mutuamente las unas a las otras como piedras preciosas sabiamente montadas en rico joyel por experto orífice.

Empezaremos por la sección de Escultura, la menos numerosa, en la que las bellas producciones de Pedro Jou, en número de cinco, nos lo presentaban como un verdadero maestro poseyendo un sano y puro concepto del arte escultórico. Tanto los tres desnudos plenos y consistentes, como las dos figuras de popular aspecto, tan llanas de espíritu como sólidamente construidas, nos confirmaban plenamente en las brillantes esperanzas que nos habían hecho concebir los capiteles de Marycel. Estaban acompañadas por *El feridet* de Enrique Clarasó y una cabeza-retrato del niño M. U. por José Clará.

La reseña de la sección de pintura la debemos empezar mentando la admirable pintura de Domenico Teocópuli, el Greco, que amablemente cedida por su afortunado poseedor el conocido anticuario don José Dalmau, presidía la exposición. Representa a *San Francisco enseñando una calavera a un compañero* y no nos detendremos a comentar esta producción elevada y profunda del ilustre e inquietante hijo de Creta, porque no nos consideramos bastante capacitados para hacerlo como se merece.

Empezaremos, pues, declarando que las tres obras expuestas originales de Antonio Almirall (1860-1905) nos revelaban un verdadero artista, personal y sensible en grado sumo. La impresión crepuscular *Sitges desde las Forcas*, por ejemplo, es verdaderamente interesante. Entre las de Alberto Bartés se distingue *Sitges al clar de lluna*, sutilmente saturada de nostalgia. Las dos marinas, una dorada por la luz solar y la otra en día nubloso, originales de Juan Batlle Amell, se señalan por su delicado colorido, así como las de Guillermo Bergnes por su amplia pincelada y, una de ellas, *El jardí de la Coma (Mallorca)*, por sus grandes dimensiones. Tanto el retrato de señora como el autorretrato, de Ramon Casas, nos prueban una vez más que es un maestro, un gran maestro. así como los tres diferentes aspectos del *Hort de can Fals*, enviados por Agapito Casas Abarca, por su colorido fresco y jugoso y por la seguridad del empaste se cuentan entre las producciones más hermosas de las expuestas.

Otra vista de can Fals representaba la obra de Antonio de Ferrater, pintada con agilidad y gusto, de colorido refinado. Un retrato del pintor Joaquín de

Miró, obra de Agustín Ferrer, de un parecido sorprendente y una ejecución magistral, era una pintura soberbia. Exponía Ferrer además *Ondina moderna*, *La toilette de Nitokrit* y *Río oriental*. Tres obras del malogrado J. M^a Llopis de Casades (1886-1915) perpetuaban el recuerdo de este pintor que amaba con sutil cariño los interiores de iglesia con sus altares barrocos y su luz dulcemente tamizada. El eminente maestro Arcadio Mas y Fondevila ha contribuido con una nota de su época italiana, de extraordinario vigor, y además con dos de sus producciones más recientes, de las que *Un carrer de Ribes* se distinguía por la finísima sensibilidad. A más, una reproducción fotográfica de su *Procesión del Corpus en Sitges*, junto con la *Procesión de san Bartolomé en Sitges*, de Felipe Masó, nos reavivaban el recuerdo de dos obras cumbres inspiradas por esta blanca villa. *La Ribera el año 1870*, de Felipe Masó, es una obra brillante y pintoresca.

Así como las de Joaquín de Miró (1850-1914) nos ofrecen como un resumen de su carrera artística. La influencia de Fortuny es perceptible en la vista de *Sitges desde el Fondach*, obra maestra, de detallismo y precisión verdaderamente extraordinaria. *La Platja de Vilanova* pertenece al mismo grupo y el *Pati amb flors*, en cambio, a su época posterior, de colorido más matizado y visión no tan precisa. El retrato del popular Genís, por Ramón Pichot, una de sus mejores obras, y la *La natura morta* de miss Grace Ravlin, una muestra de vigorosa maestría. Roig y Soler estaba representado por dos obras de pequeño tamaño, pero excelentes, que probaban una acertada percepción de los matices que, incansable, despliega la luz sobre las cosas. Y en lo que concierne a Santiago Rusiñol, ¿es posible que en una exposición de la villa del Cau Ferrat no fuera honrada con sus pinturas? No podía ser, efectivamente, y así un patio con una figura, obra íntima y silenciosa, un retrato del glorioso médico Cayetano Benaprés y una visión de Montserrat envuelto por los tenues velos de la niebla, nos eran ofrecidos para nuestra espiritual delectación.

La Natura morta, de Sisquella es, de verdad, una obra sobresaliente, sólida profunda, llena de consciente decisión. No es extraño, siendo su autor una de las primeras figuras de la joven pintura catalana. De Soler hay dos obras tan discretas como simpáticas, y de Sunyer un paisaje, *Clot dels Frares*, severo e intenso, de su época más interesante, por ser la más renovadora. Una vista de la iglesia y del Baluarte, por José Triadó, se distingue por la simplicidad y por la justeza de colorido. El *Interior del Cau-Ferrat*, por Miguel Utrillo, es muy interesante, lleno de presentimientos y ejecutado con segura precisión. Y el de Luisa Vidal, animado por simple figura, es una pintura íntimamente

amable, ejecutada con fácil maestría. José Vidal y Vidal, desdeñando pequeñeces, ha enviado cinco obras, ejecutadas con un conocimiento ejemplar del oficio y revelando ora un vivaz sentido del color en la *Natura morta*, ora sus profundos conocimientos perspectivistas en la *Capilla en el Viñet* y el *Safareix de can Fals*.

Empezamos la sección de dibujos, acuarelas, etc., glosando la elegancia exquisita y tenue, como el perfume de la rosa y el del clavel, que enriquece los tan femeniles dibujos de la distinguida y encantadora damisela María Teresa Benaprés, que acertadamente dispuestos en torno su bellissimo retrato al carbón de Ramon Casas, parecían envolverlo en una ola de sutil perfume. Del mismo maestro Casas figuraban dos ágiles retratos de Raimundo Casellas y José M^a Jordà, acompañando al gran hijo adoptivo de esta blanca villa, Santiago Rusiñol, agudamente caricaturizado por el gran Bagaría, y otro del malogrado Ramon Canudas. Hay también del gran Picasso un apunte retratando a algunas personalidades muy conocidas en esta población, y es digna de señalarse la profunda intensidad expresiva en él alcanzada con una economía de medios sorprendente.

Las ágiles y claras acuarelas de José Boniquet se contemplan con gusto por su fresca simplicidad, y aún más si reproducen bellos o pintorescos rincones de esta villa y sus alrededores como hace Guillermo Bergnes en sus aguafuertes. Entre los dibujos de Arturo Carbonell sobresale una bellissima 'academia' por su nítida precisión y la belleza del modelado. Junto a ellos hay un dibujo de M. A. Cassanyes, lleno de movimiento, titulado *El ball de bastons*. Un tenue retrato de J. Carbonell Gené por J. F. Ràfols, un dibujo-ilustración de Miguel Utrillo, estilizado con seguridad y compues-to con gusto. Y, a más, si anotamos una curiosa acuare-lita de J. Vermell representando la *Vista de Sitges desde San Sebastián el año 18...*, habremos dado fin a la rese-ña de esta exposición, la segunda celebrada en esta villa desde aquella memorable del año 1892.

Largo, en efecto, ha sido el plazo, y después de felicitar calurosamente tanto a los expositores como a los iniciadores y a los organizadores, hacemos los más ardientes votos para que el intervalo que se separe ésta de la próxima exposición, no sea tan largo.

G. B. A.



EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA MÉS TRENTA ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA

PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI